

Αγγελική Σ. Δανηλάτου, Δικηγόρος

Βάγια Χρ. Πολυζωΐδου, ΔΝ, Λέκτορας Ποινικού Δικαίου Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Υβόννη Γ. Μπιστούνα, Δικηγόρος, ΜΔ Δημοσίου Δικαίου

ΔΙΚΑΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Αστικό, Ποινικό και Δημόσιο

Αδικοπρακτική και δικαιοπρακτική ικανότητα | Διατροφή

Επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου | Ο ανήλικος ως θύμα και ως δράστης

Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα | Διεθνείς συμβάσεις | Μετανάστευση

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Δίκαιο Προστασίας Ανηλίκου

Αγγελική Δανηλάτου, Βάγια Πολυζωΐδου, Υβόννη Μπιστούνα

ISBN 978-960-562-573-3

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επισημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Θέωνη Χαραλαμπίκη
Παραγωγή:	NB Production AM230616M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομικάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομικάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ.: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

© 2016, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Αγγελική Σ. Δανηλάτου, Δικηγόρος
Βάγια Χρ. Πολυζωΐδου, ΔΝ, Λέκτορας Ποινικού Δικαίου Πανεπιστημίου Λευκωσίας
Υβόννη Γ. Μπιστούνα, Δικηγόρος, ΜΔ Δημοσίου Δικαίου

ΔΙΚΑΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Αστικό, Ποινικό και Δημόσιο

- Αδικοπρακτική και δικαιοπρακτική ικανότητα
- Διατροφή ■ Επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου
  - Ο ανήλικος ως θύμα και ως δράστης
  - Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα
- Διεθνείς συμβάσεις ■ Μετανάστευση

NOMIKH BIBLIOTHKH

Legal protection of minors

Angeliki Danilatou, Attorney at Law, **Vagia Polyzoidou**, PhD,
Lecturer in Criminal Law, **Yvonne Bistouna**, Attorney at Law, LL.M

Abstract: This edition constitutes an attempt to delimitate the status of minors under domestic and international law. The first part of this book, by A. Danilatou, focuses on how minors are dealt with under Greek civil law. The second part, by V. Polyzoidou, constitutes an analysis of the treatment of juvenile offenders and the protection of juvenile victims under the provisions of criminal law. Last but not least, the third part, by Y. Bistouna, constitutes a study of the status and the rights of minors under both the Constitution and the rules of European and international law.

ISBN 978-960-562-573-3

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

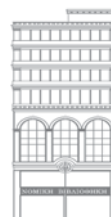
23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

© 2016, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στις σελίδες που ακολουθούν γίνεται μια προσπάθεια να οριοθετηθεί η θέση του ανηλίκου στο ελληνικό και διεθνές δίκαιο και να εξετασθούν τα θέματα προστασίας του από την Πολιτεία – που του επιφυλάσσει δικαιολογημένα την ιδιαίτερη μεταχείριση που δικαιούται.

Στο πρώτο και μεγαλύτερο μέρος εξετάζεται η αντιμετώπιση του ανηλίκου κατά το ελληνικό αστικό δίκαιο, με αφετηρία τα διάφορα Βιβλία του Αστικού μας Κώδικα.

Στο δεύτερο μέρος ερευνάται η μεταχείριση των ανηλίκων δραστών και η προστασία των ανηλίκων θυμάτων κατά τις διατάξεις του ποινικού μας δικαίου.

Τέλος, το τρίτο μέρος είναι αφιερωμένο στη θέση και τα δικαιώματα των ανηλίκων κατά τις προβλέψεις του Συντάγματος και τους κανόνες του ευρωπαϊκού και, γενικότερα, του διεθνούς δικαίου.

Αθήνα, Ιούνιος 2016

Ο εκδότης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	V

I. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Αγγελική Δανηλάτου

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	3

1. Γενικές Αρχές

[1] ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

A. Εισαγωγή	15
B. Ο ανήλικος υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων	16
1. Γενικά	16
2. Εξατομίκευση της προσωπικότητας του ανηλίκου	17
α. Κατοικία του ανηλίκου.....	17
β. Το όνομα του ανηλίκου ως στοιχείο της προσωπικότητάς του	17
γ. Προστασία της προσωπικότητας του ανηλίκου	24
Γ. Δικαιοπρακτική ικανότητα του ανηλίκου	25
1. Δικαιοπρακτική ικανότητα με βάση την ηλικία.....	25
2. Ικανότητα παράστασης ενώπιον δικαστηρίου	28
3. Άδεια διενέργειας πράξεων που αφορούν ανήλικο.....	32
4. Παραγραφή των αξιώσεων.....	33

2. Ενοχικό Δίκαιο

[2] Ο ΑΝΗΛΙΚΟΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΔΙΚΟΠΡΑΞΙΑΣ

A. Αδικοπρακτική ευθύνη του ανηλίκου	37
1. Ανήλικος που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας του.....	37
2. Ανήλικος μεταξύ δέκα και δεκατεσσάρων ετών.....	38
3. Ανήλικος συμπληρώσας το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του	39
4. Εύλογη αποζημίωση	39

B. Βλάβη του σώματος ή της υγείας ανηλίκου	40
1. Χρηματική ικανοποίηση του ανηλίκου λόγω βλάβης του σώματος ή της υγείας του	40
2. Αξίωση τρίτων για αποζημίωση λόγω θανάτωσης ανηλίκου	43
α. Προϋποθέσεις της αποζημίωσης λόγω στέρησης διατροφής ή παροχής υπηρεσιών από το τέκνο.....	43
β. Προσδιορισμός του ύψους της αποζημίωσης	44
γ. Χρηματική ικανοποίηση τρίτων λόγω ψυχικής οδύνης εκ του θανάτου του ανηλίκου	45
Γ. Εποπτεία ανηλίκου	45
1. Έννοια και δικαιολογητικός λόγος της εποπτείας.....	45
α. Γενικά η έννοια της εποπτείας	45
β. Φορείς της εποπτείας	47
2. Η παραμέληση της εποπτείας και η εξ αυτής ευθύνη.....	48
α. Έννοια	48
β. Προϋποθέσεις θεμελίωσης της ευθύνης	50
γ. Ύψος αποζημίωσης	51
δ. Ζημία του ίδιου του εποπτευόμενου λόγω παραμέλησης εποπτείας.....	52
ε. Ειδικές περιπτώσεις	52
3. Δικονομικά	53
α. Στοιχεία αγωγής.....	53
β. Διαδικασία	53
γ. Ενστάσεις	53
i. Ο εποπτεύων	53
ii. Συντρέχον πταίσμα	54
iii. Άσκηση της εποπτείας από τρίτο πρόσωπο, κατάλληλο για την άσκησή της	55

3. Οικογενειακό Δίκαιο

[3] ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ

I. ΓΕΝΙΚΑ	59
II. ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ	59
III. ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ	61
A. Τέκνο γεννημένο εντός γάμου (ή συμφώνου συμβίωσης)	61
1. Το τεκμήριο καταγωγής του τέκνου από το γάμο	61

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2. Προσβολή της πατρότητας.....	63
α. Πρόσωπα που δικαιούνται να προσβάλουν την πατρότητα	63
β. Λόγος προσβολής	63
γ. Προθεσμία προσβολής της πατρότητας.....	64
i. Για το σύζυγο της μητέρας.....	64
ii. Για το τέκνο	65
iii. Για τη μητέρα	65
iv. Για τον άνδρα που είχε σαρκική συνάφεια με τη μητέρα	65
δ. Άλλες περιπτώσεις αποκλεισμού της δυνατότητας προσβολής της πατρότητας (εκτός από την παρέλευση της προθεσμίας)	66
ε. Δικονομικά.....	66
B. Τέκνο γεννηθέν εκτός γάμου (ή συμφώνου συμβίωσης).....	67
1. Εκούσια και δικαστική αναγνώριση	67
α. Εκούσια αναγνώριση	68
i. Τρόπος, δικαιούχοι και έννομες συνέπειες.....	68
ii. Προσβολή της αναγνώρισης	68
β. Δικαστική αναγνώριση.....	69
i. Δικαιούχοι	69
ii. Δικονομικά.....	70
iii. Αναγνωριστική αγωγή.....	71
2. Ο ρόλος του εξ αναγνώρισεως πατέρα στην άσκηση της γονικής μέριμνας	72

[4] ΔΙΑΤΡΟΦΗ

A. Έννοια και προϋποθέσεις του δικαιώματος του ανηλίκου για διατροφή.....	73
1. Γενικά	73
B. Υπόχρεοι διατροφής - Χαρακτήρας	76
Γ. Περιεχόμενο της διατροφής, χρόνος και τρόπος καταβολής και προσδιορισμός του ύψους της	78
1. Περιεχόμενο	78
2. Τρόπος και χρόνος καταβολής	78
3. Προσδιορισμός ύψους διατροφής.....	79
α. Οι συνθήκες ζωής του δικαιούχου.....	79
β. Οι δυνατότητες των γονέων	80
i. Περιουσιακές δυνατότητες των γονέων.....	80

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ii. Δαπάνες που συνυπολογίζονται στη διατροφή	81
iii. Υπόχρεος που δεν εργάζεται πραγματικά.....	81
iv. Μεταβολή των συνθηκών	83
γ. Αγωγή του ενός γονέα κατά του άλλου.....	84
Δ. Διατροφή ενήλικου τέκνου	85
1. Προϋποθέσεις.....	85
2. Υπόχρεοι.....	87
3. Περιπτώσεις.....	88
Ε. Προσωρινή διατροφή.....	88
ΣΤ. Θανάτωση υποχρέου διατροφής.....	89
Ζ. Παύση της υποχρέωσης διατροφής - Παραγραφή	92
Η. Δικονομικά θέματα	92
1. Αγωγή διατροφής.....	92
α. Ενεργητική νομιμοποίηση – Αρμοδιότητα – Σώρευση αγωγών	92
β. Στοιχεία της αγωγής.....	94
γ. Ενστάσεις του εναγόμενου γονέα	95
i. Ένσταση συνεισφοράς.....	95
ii. Ένσταση καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος.....	97
iii. Ένσταση στοιχειώδους διατροφής.....	97
iv. Ένσταση διακινδύνευσης ιδίας διατροφής.....	97
v. Ένσταση δυνατότητας απαίτησης διατροφής από άλλο δικαιούχο	98
δ. Δικαιοδοσία	98
ε. Αίτημα	99
2. Αναγνωριστική αγωγή.....	99

[5] Η ΓΟΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

A. Η έννοια και το περιεχόμενο της γονικής μέριμνας.....	102
1. Γενικά	102
2. Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ως στοιχείο της γονικής μέριμνας	104
α. Ανατροφή - Επίβλεψη - Μόρφωση και εκπαίδευση του τέκνου	104
β. Ονοματοδοσία.....	104
3. Η διοίκηση περιουσιακών στοιχείων	105
4. Η εκπροσώπηση	106

Β. Φορείς της γονικής μέριμνας	108
1. Τέκνα γεννημένα εντός γάμου ή κατά τη διάρκεια συμφώνου συμβίωσης	108
2. Θάνατος, κήρυξη σε αφάνεια ή έκπτωση του ενός γονέα.....	109
3. Αδυναμία του ενός γονέα να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία	110
4. Διαζύγιο, ακύρωση του γάμου ή διακοπή συμβίωσης.....	111
5. Τέκνο εκτός γάμου που έχει αναγνωρισθεί από τον πατέρα του	111
6. Υιοθεσία	112
7. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας και πράξεις επιχειρούμενες από τον ένα γονέα	113
Γ. Κριτήρια ανάθεσης της γονικής μέριμνας	114
Δ. Αφαίρεση, έκπτωση και παύση της γονικής μέριμνας	117
1. Αφαίρεση.....	117
α. Γενικά	117
β. Λόγοι αφαίρεσης	118
γ. Αφαίρεση γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς ή μόνο από τον ευρισκόμενο εν ζωή ακατάλληλο γονέα.....	120
δ. Εξέταση αποτελεσματικότητας του μέτρου - αναλογικότητα	120
ε. Ανάκληση ή μεταρρύθμιση απόφασης για τη γονική μέριμνα.....	121
στ. Λήψη ασφαλιστικών μέτρων.....	122
ζ. Αφαίρεση με αίτηση των γονέων	123
2. Έκπτωση των γονέων.....	123
3. Παύση της γονικής μέριμνας	124
Ε. Επικοινωνία γονέων και τέκνων	125
ΣΤ. Δικονομικά	130
1. Αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα (άρθρο 592 ΚΠολΔ).....	130
2. Διαφορές που αφορούν την άσκηση της γονικής μέριμνας	131

[6] ΥΙΟΘΕΣΙΑ

Α. Έννοια και περιεχόμενο της υιοθεσίας	134
1. Έννοια, σκοπός και νομική φύση.....	134
2. Χαρακτήρας της υιοθεσίας.....	135

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3. Υιοθεσία με στοιχεία αλλοδαπότητας	136
α. Εφαρμοστέο δίκαιο σχετικά με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις	136
β. Εφαρμοστέο δίκαιο στις σχέσεις θετού γονέα και θετού τέκνου	139
4. Διακρατικές υιοθεσίες.....	139
Β. Προϋποθέσεις	139
1. Ανηλικότητα του υιοθετουμένου	139
2. Το συμφέρον του υιοθετουμένου.....	140
3. Ηλικία του υιοθετούντος	140
4. Μη ύπαρξη άλλου θετού γονέα	143
5. Συναίνεση	144
α. Των γονέων αυτού που πρόκειται να υιοθετηθεί	144
β. Του επιτρόπου.....	147
γ. Της κοινωνικής υπηρεσίας	147
δ. Του ίδιου του ανηλίκου που υιοθετείται.....	148
ε. Του συζύγου του έγγαμου υιοθετούντος.....	148
στ. Συνέπειες έλλειψης συναίνεσης	148
Γ. Διαδικασία	149
1. Αρμόδιο δικαστήριο.....	149
2. Ενεργητική νομιμοποίηση	150
3. Κατάθεση και κοινοποίηση της αίτησης.....	150
4. Συναίνεση	151
5. Ακρόαση.....	151
α. Πλησιέστερων συγγενών	151
β. Του ίδιου του ανηλίκου	151
γ. Των άλλων τέκνων του υιοθετούντος	152
6. Κοινωνική έρευνα	152
7. Παράσταση του ίδιου του ανηλίκου	153
8. Απόφαση περί υιοθεσίας.....	153
Δ. Αποτελέσματα της υιοθεσίας	153
1. Γενικά	153
2. Συγγένεια	154
α. Γενικά.....	154
β. Προϊσχύον δίκαιο	154

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

γ. Υιοθεσία του τέκνου του άλλου συζύγου	157
δ. Η συγγένεια ως κώλυμα	157
3. Επώνυμο	158
4. Γονική μέριμνα	159
Ε. Ένδικα μέσα – βοηθήματα	160
ΣΤ. Λύση και ανασύσταση της υιοθεσίας	162
1. Με δικαστική απόφαση	162
2. Συναινετικά	163
3. Αυτοδικαίως	163
4. Λύση ως προς τον ένα σύζυγο	164
5. Αποτελέσματα	164
6. Αρμόδιο δικαστήριο - Διαδικασία	165
7. Ανασύσταση της υιοθεσίας	165
Ζ. Υιοθεσία ενηλίκου – εγγάμου	165
Η. Αναγνώριση ύπαρξης ή μη υιοθεσίας	168

[7] ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ

Α. Η έννοια και το περιεχόμενο της επιτροπείας	170
Β. Προϋποθέσεις για να τεθεί ο ανήλικος υπό επιτροπεία - Το συμφέρον του ανηλίκου	171
1. Ανυπαρξία ή αδυναμία άσκησης της γονικής μέριμνας	171
2. Αφαίρεση της γονικής μέριμνας κατά τα άρθρα 1532 και 1535 ΑΚ	172
3. Ανάθεση σε τρίτον της άσκησης της γονικής μέριμνας, σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συμβίωσης	172
4. Διορισμός ως επιτρόπων των ανάδοχων γονέων μετά από αίτησή τους, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1660 ΑΚ ή 1661 ΑΚ	172
5. Το συμφέρον του τέκνου	173
Γ. Το Δικαστήριο	174
1. Ο ρόλος του δικαστηρίου	174
2. Στοιχεία που συνεκτιμά το δικαστήριο	175
3. Άλλες αρμοδιότητες του δικαστηρίου	176

Δ. Ο Επίτροπος.....	176
1. Ποιος διορίζεται επίτροπος.....	177
2. Η συνεπιτροπεία	179
3. Ο αποκλεισμός προσώπου από το ρόλο του επιτρόπου.....	180
α. Χαρακτήρας του αποκλεισμού	180
β. Λόγοι αποκλεισμού	180
4. Αποποίηση του διορισμού – παραίτηση	182
5. Προσωρινός επίτροπος.....	183
6. Ειδικός επίτροπος	183
α. Περιπτώσεις διορισμού ειδικού επιτρόπου	183
7. Υποχρεώσεις.....	185
α. Επιμέλεια	185
β. Διοίκηση της περιουσίας	187
i. Απογραφή και προϋπολογισμός δαπάνης.....	187
ii. Μετρητά χρήματα, τίτλοι και πολύτιμα αντικείμενα.....	187
iii. Διαχείριση της περιουσίας του ανηλίκου	188
iv. Άσκηση αγωγών στο όνομα του ανηλίκου	190
8. Αμοιβή επιτρόπου – Καταβολή δαπανών	192
9. Ευθύνη του επιτρόπου, λογοδοσία, ακυρότητα πράξεων	193
10. Λήξη επιτροπείας – παύση του επιτρόπου – ανάκληση του επιτρόπου	195
11. Η διαδικασία διορισμού επιτρόπου – δικονομικά.....	196
α. Αίτηση για διορισμό, αντικατάσταση ή παύση επιτρόπου, ειδικού επιτρόπου ή προσωρινού επιτρόπου	196
β. Διορισμός είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως	197
γ. Παρέμβαση	198
δ. Ένδικα μέσα	198
ε. Τριτακοπή	199
στ. Μεταρρύθμιση της απόφασης.....	199
12. Αίτηση για ανάκληση επιτρόπου	199
Ε. Το Εποπτικό Συμβούλιο.....	200
1. Η συγκρότηση του εποπτικού συμβουλίου	200
2. Ευθύνη και απόδοση δαπανών	202
3. Αρμοδιότητες του εποπτικού συμβουλίου	202
ΣΤ. Ο ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας.....	205

Z. Δικονομικά	206
1. Αγωγή για την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει επιτροπεία.....	206
2. Άδεια προς διενέργεια πράξεων.....	207

[8] ΑΝΑΔΟΧΗ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

A. Έννοια και περιεχόμενο της αναδοχής ανηλίκου	208
1. Γενικά.....	208
2. Περιεχόμενο και νομική φύση της αναδοχής	209
3. Λόγοι της αναδοχής.....	209
B. Τρόποι αναδοχής	209
1. Αναδοχή με ανάθεση από τους γονείς ή τον επίτροπο	209
<i>α. Ποιος αναθέτει την αναδοχή</i>	209
<i>β. Κατάρτιση σύμβασης</i>	211
<i>ι. Εγγράφως</i>	211
2. Αναδοχή με δικαστική απόφαση	211
<i>α. Η ρύθμιση του άρθρου 2 παρ. 3 ΠΔ 86/2009</i>	211
<i>β. Κακή άσκηση της γονικής μέριμνας</i>	211
<i>γ. Ανήλικος που τελεί υπό επιτροπεία</i>	212
<i>δ. Ο ρόλος της κοινωνικής υπηρεσίας</i>	212
<i>ε. Αναγγελία</i>	212
3. Αναγγελία της σύμβασης στην κοινωνική υπηρεσία	212
Γ. Ανάδοχοι γονείς	213
1. Κριτήρια ανάθεσης	213
2. Επιμόρφωση (άρθρο 7 ΠΔ 86/2009)	214
3. Υποχρεώσεις.....	214
4. Δικαιώματα.....	214
<i>α. Μέριμνα για τις υποθέσεις του ανηλίκου – διατύπωση γνώμης πριν από τη λήψη απόφασης από τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο για τον ανήλικο</i>	214
<i>β. Οικονομική υποστήριξη (άρθρο 4 ΠΔ 96/2009)</i>	215
<i>γ. Υποκατάσταση στα δικαιώματα του ανηλίκου, σε περίπτωση δαπανών διατροφής</i>	216
5. Ευθύνη	216
Δ. Εξασθένιση της γονικής μέριμνας - επιτροπείας	217

Ε. Ανάκληση και παύση της αναδοχής – Άρση και ανάθεση σε άλλο ανάδοχο.....	217
Κυρώσεις (άρθρο 8 ΠΔ 86/2009).....	218
ΣΤ. Εποπτεία της αναδοχής.....	218
Εποπτεία (άρθρο 5 ΠΔ 86/2009).....	218

[9] ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Α. Έννοια και προϋποθέσεις για να τεθεί ο ανήλικος υπό δικαστική συμπαράσταση	220
Β. Ο δικαστικός συμπαραστάτης.....	222
1. Ποιοι διορίζονται.....	222
2. Ποιοι αποκλείονται	222
3. Κριτήρια του δικαστηρίου κατά τη λήψη απόφασης περί του προσώπου του συμπαραστάτη	222
Γ. Ο ρόλος του δικαστηρίου και της κοινωνικής υπηρεσίας	223
Δ. Προσωρινός δικαστικός συμπαραστάτης	225
Ε. Λειτουργία της δικαστικής συμπαράστασης	226
ΣΤ. Δικονομικά.....	228

4. Κληρονομικό Δίκαιο

[10] ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Α. Αποδοχή κληρονομίας που επάγεται στον ανήλικο.....	233
Β. Αποποίηση κληρονομίας.....	235
Γ. Αποκλεισμός γονέα από τη διοίκηση ή διαχείριση περιουσιακών στοιχείων.....	236
Δ. Κληρονομικά δικαιώματα του κυοφορούμενου	237
Ε. Σύνταξη διαθήκης – Σύσταση δωρεάς αιτία θανάτου.....	238

II. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Βάγια Πολυζωΐδου

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	241

[11] Η ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΠΟΙΝΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ.....	246
II. ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ	249
A. Το έννομο αγαθό της ανηλικότητας	249
1. Η ανηλικότητα στο Σύνταγμα και στον ΠΚ.....	250
2. Περιεχόμενο της «ανηλικότητας»	251
3. Εννοιολογική προσέγγιση της «ανηλικότητας».....	253
4. Συμπέρασμα	255
B. Ο ανήλικος ως θύμα εγκληματικών πράξεων στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα	256
1. Η τυποποίηση των εγκλημάτων κατά των ανηλίκων στο 19ο Κεφάλαιο του ΠΚ	257
α. Εγκλήματα που τυποποιούνται το πρώτον ως προσβολές της ανηλικότητας.....	257
i. Γενετήσιες προσβολές της ανηλικότητας.....	257
ii. Σύγχρονες μορφές γενετήσιων προσβολών της ανηλικότητας	267
iii. Εξαιρετικές ρυθμίσεις για δράστες που τελούν (γενετήσια) εγκλήματα κατά ανηλίκων.....	280
β. Εγκλήματα του 19ου Κεφαλαίου που τυποποιούνται ως προσβολές και κατά ενηλίκων	286
2. Η τυποποίηση των εγκλημάτων κατά των ανηλίκων σε διατάξεις άλλων κεφαλαίων του ΠΚ.....	291
α. Εγκλήματα που τυποποιούνται το πρώτον ως προσβολές της ανηλικότητας.....	291
β. Εγκλήματα κατά ανηλίκων που τυποποιούνται ως προσβολές και κατά ενηλίκων	296
3. Δικονομικές διατάξεις προστατευτικές των ανηλίκων θυμάτων	298

III. ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ	301
A. Η ιδιαίτερη μεταχείριση των ανήλικων δραστών	301
1. Γενικές αρχές αντιμετώπισης των ανήλικων δραστών	301
2. Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο Ανηλίκων Δραστών	302
α. Σχετικές Διατάξεις Γενικού Μέρους ΠΚ	303
β. «Κώδικας Ανηλίκων» – (8ο Κεφάλαιο ΠΚ)	304
i. Κατηγοριοποίηση των ανηλίκων δραστών	304
ii. Αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα	307
iii. Παρέκκλιση - Αντιμετώπιση ανηλίκων άνω των 18 ετών	316
iv. Εκτέλεση της απόφασης	318
v. Έκτιση της ποινής: Απόλυση	319
3. Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο Ανηλίκων Δραστών	322
α. Δικαιοδοσία και καθ' ύλην αρμοδιότητα	323
β. Γενικές Διατάξεις	326
γ. Ποινική Δίωξη - Προδικασία	328
δ. Ένδικα μέσα	334
ε. Εκτέλεση της απόφασης	338
στ. Ποινικό μητρώο	339

III. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ

Υβόννη Μπιστούνα

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	343

[12] ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ - ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

A. Οι ανήλικοι ως φορείς ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα	346
1. Η καθ' εαυτή συνταγματική προστασία (άρθρο 21 Συντ.)	346
2. Η θρησκευτική εκπαίδευση των ανηλίκων (άρθρο 13 Συντ.)	351
3. Εκπαίδευση των ανηλίκων (άρθρο 16 Συντ.)	354
4. Ελευθερία έκφρασης και ανήλικοι (άρθρο 14 Συντ.)	357

5. Μετάδοση ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων και προστασία ανηλίκων (άρθρο 15 Συντ.)	358
6. Το δικαίωμα των ανηλίκων στην εργασία και η απαγόρευση της παιδικής εργασίας (άρθρο 22 Συντ.)	362
Β. Διεθνές Δίκαιο	364
1. Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα	364
2. Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού - Πρωτόκολλα	364
α. Εμπορία παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία	366
β. Ανάμιξη παιδιών σε ένοπλη σύρραξη	366
γ. Πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών	367
Γ. Ευρωπαϊκό Δίκαιο	367
1. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ	367
2. Συμβούλιο της Ευρώπης	368
α. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)	368
β. Άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών	369
γ. Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε θέματα επιμέλειας των τέκνων και αποκατάσταση της επιμέλειάς τους	370
δ. Νομικό καθεστώς των τέκνων χωρίς γάμο των γονέων τους	370
ε. Υιοθεσία ανηλίκων	370
στ. Προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης	370
ζ. Δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων	371
Δ. Διάσκεψη της Χάγης	371
1. Αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών	371
2. Εφαρμοστέο δίκαιο στις υποχρεώσεις διατροφής	372
3. Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σχετικών με υποχρεώσεις διατροφής	372
4. Προστασία των παιδιών και συνεργασία σχετικά με τη διακρατική υιοθεσία	372
5. Διεθνής δικαιοδοσία, εφαρμοστέο δίκαιο, αναγνώριση, εκτέλεση και συνεργασία ως προς τη γονική ευθύνη και τα μέτρα προστασίας των παιδιών	373

Ε. Μετανάστευση και ανήλικοι. Νομοθετικό πλαίσιο –	
Γενική προστασία	373
1. Άδεια διαμονής.....	376
2. Επιστροφή	382
3. Κράτηση	382
4. Ασυνόδευτοι ανήλικοι	384
Στ. Φορολογική μεταχείριση ανηλίκων	386

[5] Η ΓΟΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Η έννοια και το περιεχόμενο της γονικής μέριμνας		
1. Γενικά	1-4	
2. Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ως στοιχείο της γονικής μέριμνας		
α. Ανατροφή - Επίβλεψη - Μόρφωση και εκπαίδευση του τέκνου	5-8	
β. Ονοματοδοσία	9	
3. Η διοίκηση περιουσιακών στοιχείων	10	
4. Η εκπροσώπηση	11-13	
B. Φορείς της γονικής μέριμνας	14	
1. Τέκνα γεννημένα εντός γάμου ή κατά τη διάρκεια συμφώνου συμβίωσης	15-18	
2. Θάνατος, κήρυξη σε αφάνεια ή έκπτωση του ενός γονέα	19-20	
3. Αδυναμία του ενός γονέα να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία	21-24	
4. Διαζύγιο, ακύρωση του γάμου ή διακοπή συμβίωσης	25	
5. Τέκνο εκτός γάμου που έχει αναγνωρισθεί από τον πατέρα του	26	
6. Υιοθεσία	27	
7. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας και πράξεις επιχειρούμενες από τον ένα γονέα	28-30	
Γ. Κριτήρια ανάθεσης της γονικής μέριμνας	31-33	
Δ. Αφαίρεση, έκπτωση και παύση της γονικής μέριμνας		
1. Αφαίρεση		
α. Γενικά	34-36	
β. Λόγοι αφαίρεσης	37-41	
γ. Αφαίρεση γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς ή μόνο από τον ευρισκόμενο εν ζωή ακατάλληλο γονέα	42-43	
δ. Εξέταση αποτελεσματικότητας του μέτρου - αναλογικότητα	44	
ε. Ανάκληση ή μεταρρύθμιση απόφασης για τη γονική μέριμνα	45	
στ. Λήψη ασφαλιστικών μέτρων	46-47	
ζ. Αφαίρεση με αίτηση των γονέων	48	
2. Έκπτωση των γονέων	49	
3. Παύση της γονικής μέριμνας	50	
Ε. Επικοινωνία γονέων και τέκνων	51-59	
ΣΤ. Δικονομικά		
1. Αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα (άρθρο 592 ΚΠολΔ)	60-65	
2. Διαφορές που αφορούν την άσκηση της γονικής μέριμνας	66-71	

A. Η έννοια και το περιεχόμενο της γονικής μέριμνας

1. Γενικά

- 1 **Καθήκον και δικαίωμα.** Με βάση το άρθρο 1510 ΚΠολΔ η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου περιλαμβάνει τόσο την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου, όσο και τη διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπησης του σε κάθε υπόθεση, δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του. Η επιμέλεια περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, επίβλεψη, μόρφωση και εκπαίδευση του τέκνου καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του (άρθρο 1518 ΑΚ)¹.

Η γονική μέριμνα χαρακτηρίζεται ως καθήκον και δικαίωμα των γονέων, το οποίο ασκείται από κοινού, ενώ από τον ένα μόνο γονέα ασκείται αν ο άλλος αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή αν η λύση αυτή επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου. Η «γονική μέριμνα» αντικατέστησε την έννοια της «πατρικής εξουσίας» του παλαιότερου δικαίου, η οποία όμως υποδήλωνε εξουσιαστική σχέση του γονέα προς το τέκνο.

Η οριοθέτηση της ευθύνης των γονέων και της ευθύνης του κράτους στην ανατροφή των παιδιών είναι θέμα εξαιρετικά δύσκολο, υπάρχει ωστόσο τάση αύξησης του ενδιαφέροντος της πολιτείας για τους ανηλίκους, που εκδηλώνεται με τον καθορισμό ενός νομοθετικού πλαισίου αναφορικά με τη φροντίδα των γονέων προς τα τέκνα τους².

- 2 **Το συμφέρον του τέκνου.** Σημείο αναφοράς σε κάθε απόφαση τόσο των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας όσο και του δικαστηρίου σχετικά με την ανάθεση της μέριμνας ή τον τρόπο της άσκησης της είναι το συμφέρον του τέκνου, στο οποίο πρέπει να αποβλέπει κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας (άρθρο 1511 ΑΚ)³. Ακόμα και όταν οι γονείς διαφωνούν και το συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση, αποφασίζει το δικαστήριο σχετικά με τον τρόπο άσκησης της επιμέλειας, με βάση το συμφέρον του τέκνου (άρθρα 1511 και 1512 ΑΚ)⁴.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1511 του ΑΚ η γνώμη του τέκνου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, ανάλογα με την ωριμότητά του, πριν από τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης που αφορά τη γονική μέριμνα, εφόσον πρόκειται για το συμφέρον του τέκνου. Στην ίδια κατεύθυνση στο άρθρο 612 παρ. 1 εδ. 1 του ΚΠολΔ ορίζεται ότι το

1. ΑΠ 121/2011 ΕλλΔνη 2012,378, ΕφΘεσ 1008/2008 Αρμ 2009,859 (σημ. Α.-Ν.Α.Λ), ΑΠ 952/2007 ΕλλΔνη 2009,1666.

2. Γ. Κουμάντου, Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ, 1989, σελ. 167-168.

3. ΑΠ 952/2007 ΕλλΔνη 2009,1666

4. ΑΠ 952/2007 ΕλλΔνη 2009,1666.

δικαστήριο στις διαφορές του (νέου) άρθρου 592 αρ. 3 περ. β' του ιδίου κώδικα - ήτοι σε αυτές που αφορούν, κατά τη διατύπωση του εν λόγω εδαφίου «την άσκηση της γονικής μέριμνας αναφορικά με το τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των λοιπών ανιόντων με το τέκνο» - πριν από την έκδοση της απόφασής του, ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου, λαμβάνει υπόψη τη γνώμη του (βλ. και παλαιό άρθρο 681Γ παρ. 3 εδ. 1 ΚΠολΔ, πριν από τη θέση σε ισχύ του Ν 4335/2015, ΦΕΚ Α' 87/23.7.2015).

Φύση του δικαιώματος, αξίωση για ικανοποίηση λόγω προσβολής. Η γονική μέριμνα είναι δικαίωμα λειτουργικό, προσωποπαγές και απόλυτο, υπό την έννοια ότι αντιστάσσεται έναντι πάντων, άρα είναι επιδεκτικό προσβολής από όλους, με αποτέλεσμα στην τελευταία περίπτωση να γεννάται υπέρ των φορέων του αξίωση εξ ιδίου δικαίου για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης⁵. Επίσης πρόκειται για δικαίωμα αμεταβίβαστο, συνεπώς στερούνται οι φυσικοί γονείς της εξουσίας να παραδίδουν το τέκνο τους σε τρίτον για πολύ χρόνο προς άσκηση επιμελείας σ' αυτό, καθόσον θα συνεπαγόταν τούτο την αυτοδίκαιη εν τοις πράγμασι παύση της γονικής τους μέριμνας στο τέκνο. Αν παρά ταύτα καταχρώμενοι του δικαιώματος οι γονείς παραδώσουν το τέκνο, η σχετική σύμβαση είναι άκυρη⁶. Έχει πάντως κριθεί ότι αν οι φυσικοί γονείς - για οποιονδήποτε λόγο έκριναν αυτοί ορθό - παρέδωσαν το τέκνο κοντά στο χρόνο γέννησής του σε τρίτους, προς άσκηση επιμέλειας σ' αυτό, και παρέμεινε στην οικία τους για ικανό χρόνο, διαμορφώνοντας την πεποίθηση ότι οι έχοντες αυτό είναι οι πραγματικοί γονείς, τότε αν αποδοθεί το τέκνο στους φυσικούς του γονείς, χωρίς να προηγηθεί μακρά ψυχολογική προετοιμασία, υπάρχει κίνδυνος να προκληθούν βαρύτατα μέχρι και καταστροφικά ψυχικά τραύματα σ' αυτό⁷.

Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία ως προς τη γονική ευθύνη και τα μέτρα προστασίας των παιδιών. Η σύμβαση αυτή, η οποία συνήφθη την 19^η Οκτωβρίου 1996 και κυρώθηκε με το νόμο 4020/2011, επιβεβαιώνει ότι ζήτημα πρωταρχικής σημασίας είναι το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού. Μεταξύ των αντικειμένων της σύμβασης είναι και ο καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου στην περίπτωση της γονικής ευθύνης. Ως γονική ευθύνη ορίζεται η γονική εξουσία ή κάθε άλλη ανάλογη σχέση εξουσίας που καθορίζει τα δικαιώματα, τις εξουσίες και τις υποχρεώσεις των γονέων, του επιτρόπου ή κάθε άλλου νόμιμου αντιπροσώπου σε σχέση με το πρόσωπο ή την παρουσία του παιδιού.

5. ΑΠ ΟΛ 9/2002 ΑρxN 2003,52, ΕΕΝ 2003,171, ΑΠ 1323/2001 ΕΕΝ 2003,5.

6. ΜΠρΚατερ 255/1999 ΕλλΔvn 2001,828.

7. ΜΠρΚατερ 255/1999 ΕλλΔvn 2001,828.

2. Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ως στοιχείο της γονικής μέριμνας

α. Ανατροφή - Επίβλεψη - Μόρφωση και εκπαίδευση του τέκνου

- 5 **Ανατροφή.** Η ανατροφή του τέκνου έχει ως αντικείμενο τη φροντίδα για σωματική συντήρηση του τέκνου, την ικανοποίηση υλικών του αναγκών και τη σωματική του ασφάλεια. Επίσης περιλαμβάνει την ψυχική, πνευματική, κοινωνική και ηθική διάπλαση του ατόμου⁸. Κατά την ανατροφή του τέκνου οι γονείς το ενισχύουν, χωρίς διάκριση του φύλου, να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του (άρθρο 1518 παρ. 2 ΑΚ).
- 6 **Σωφρονισμός.** Η λήψη σωφρονιστικών μέτρων επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου (1518 παρ. 2 ΑΚ).
- 7 **Επίβλεψη.** Καθώς το τέκνο αναπτύσσεται, η εξουσία των γονέων θα πρέπει να εξελίσσεται από καθοδήγηση σε απλό έλεγχο, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της ανάπτυξης ως ελεύθερη προσωπικότητα⁹.
- Στόχος της επίβλεψης του παιδιού είναι η προφύλαξή τόσο του ίδιου από κινδύνους όσο και των άλλων από κινδύνους που θα μπορούσαν να προκληθούν από τη συμπεριφορά του τέκνου (σχετικώς με την εποπτεία ανηλίκου βλ. σχετ. κεφάλαιο).
- 8 **Μόρφωση και εκπαίδευση.** Η μόρφωση συνίσταται στην ηθική και πνευματική καλλιέργεια του ατόμου.
- Εκπαίδευση είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων του ανηλίκου, ώστε να ασκεί ορισμένη δραστηριότητα¹⁰. Κατά τη μόρφωση και επαγγελματική εκπαίδευση του τέκνου οι γονείς λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητες και τις προσωπικές του κλίσεις. Για το σκοπό αυτό οφείλουν να συνεργάζονται με το σχολείο και, αν υπάρχει ανάγκη, να ζητούν τη συνδρομή αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών ή δημόσιων οργανισμών (1518 παρ. 3 ΑΚ).

β. Ονοματοδοσία

- 9 **Ονοματοδοσία.** Η δόση του ονόματος περιλαμβάνεται στη γονική μέριμνα. Αν οι γονείς διαφωνούν περί του ονόματος που πρέπει να δοθεί στο ανήλικο τέκνο τους, αποφασίζει το δικαστήριο¹¹, οπότε μεταβάλλεται αντίστοιχα και η ληξιαρχική πράξη.

8. Πουλιάδη σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1518.

9. Πουλιάδη σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1518.

10. Πουλιάδη σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1518.

11. ΕφΑΘ 1034/2012 ΕλλΔνη 2012,782 (σημ. Ι.Ν.Κ.), ΜΠρΠειρ 3072/2011 ΕφΑΔ 2012,55 (παρ. Κ. Παντελίδου).

Χαρακτηριστική είναι η απόφαση 3072/2011 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πειραιώς¹² κατά την οποία η αιτούσα όσο βρισκόταν σε διάσταση με τον καθού, έκανε δεσμό με τον αιτούντα και γέννησε ένα κοριτσάκι, του οποίου ο τεκμαιρόμενος πατέρας - καθού άσκησε αγωγή προσβολής της πατρότητας και αρνείται να συμπράξει στην πνευματική διαδικασία ονοματοδοσίας του παιδιού. Οι αιτούντες με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ζητούν να δοθεί συγκεκριμένο όνομα στη μικρή, όμως ο αιτών δεν νομιμοποιείται ενεργητικά να ζητήσει κάτι τέτοιο, διότι δεν έχει θεμελιώσει ακόμη καμία συγγένεια με το παιδί. Ως προς την αιτούσα μητέρα η αίτηση κρίνεται μη νόμιμη, διότι από το ιστορικό προέκυψε ότι δεν υπάρχει διαφωνία των διαδίκων ως προς τον προσδιορισμό του ονόματος¹³. Σε περίπτωση που ένας από τους γονείς προβεί εν κρυπτώ στη βάπτισμα και ονοματοδοσία του ανήλικου τέκνου του, έχει κριθεί ότι προκαλεί ηθική βλάβη στον άλλο γονέα για την οποία θα πρέπει να τον αποζημιώσει¹⁴.

Έχει κριθεί πάντως ότι ενώ πρέπει οι γονείς να αποφασίζουν από κοινού περί του ονόματος, που πρέπει να δοθεί στο κοινό τέκνο και, σε περίπτωση διαφωνίας, να αποφασίζει το Δικαστήριο, όσα εντούτοις ζητήματα έχουν σχέση με την τέλεση του μυστηρίου του βαπτίσματος, όπως η επιλογή του προσώπου του αναδόχου, ο καθορισμός του τόπου και του χρόνου της τελετής και η ρύθμιση όλων των υπολοίπων λεπτομερειών πρακτικής φύσεως ή κοινωνικής δεοντολογίας, εκφεύγουν από το ευρύτερο περιεχόμενο της γονικής μέριμνας και εμπίπτουν στην άσκηση της επιμέλειας του προσώπου του ανήλικου τέκνου, στο οποίο και αφορούν. Ως εκ τούτου, για τη ρύθμιση των ζητημάτων αυτών δεν απαιτείται κοινή απόφαση αμφοτέρων των γονέων, αλλά αρκεί η απόφαση του ενός μόνο από αυτούς, στον οποίο έχει ανατεθεί αποκλειστικώς η άσκηση της επιμέλειας (εκτός εάν από την αποκλειστική άσκηση της επιμέλειας εξαιρέθηκαν ρητώς τα ζητήματα αυτά). Σε μια τέτοια περίπτωση, δεν υφίσταται δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ώστε να άρει τη διαφωνία των γονέων και να καθορίσει αυτό το πρόσωπο του αναδόχου και τον ιερό ναό στον οποίο πρόκειται να γίνει το βάπτισμα¹⁵.

3. Η διοίκηση περιουσιακών στοιχείων

Έννοια του όρου «διοίκηση». Ο όρος «διοίκηση» του άρθρου 1521 ΑΚ έχει την έννοια τόσο της διοίκησης με τη στενή έννοια όσο και της εκπροσώπησης σε δικαιοπραξίες. Πρόκειται για έννοια ευρύτερη της «διοίκησης» της περιουσίας του άρθρου

12. ΕφΑΔ 2012,55 (παρ. Κ. Παντελίδου).

13. ΜΠρΠειρ 3072/2011 ΕφΑΔ 2012,55 (παρ. Κ. Παντελίδου).

14. Βλ. σχετικά ΕφΑΘ 2813/2008 ΕφΑΔ 2009,962 (παρ. Σπ. Κιτσαντώνη), κατά την οποία υπόχρεοι στην καταβολή αποζημίωσης, λόγω προσβολής της προσωπικότητας της μητέρας και των γονέων της, από την εν κρυπτώ βάπτισμα της ανήλικής κόρης της είναι τόσο ο πατέρας όσο και η ανάδοχος.

15. ΕφΛαρ 118/2006 Δικογρ 2006,124, ΕφΑΘ 3486/2006 ΕλλΔνη 2006,1452.

1510 ΑΚ, όπου γίνεται αντιδιαστολή της με αυτή της «εκπροσώπησης» του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη. Υποστηρίζεται συνεπώς ότι θα ήταν προτιμότερο αντί του όρου «διοίκηση» να χρησιμοποιείται ο ευρύτερος όρος «διαχείριση», που καλύπτει τόσο τις υλικές διαχειριστικές πράξεις όσο και την αντιπροσώπευση στην κατάρτιση δικαιοπραξιών¹⁶.

Από το άρθρο 1521 ΑΚ προκύπτει ότι ο δωρητής ή διαθέτης, αποκλείοντας τη γενική διοίκηση (διαχείριση) μπορεί να ορίσει αυτός το πρόσωπο το οποίο θα διοικεί την εξαιρούμενη περιουσία, στην περίπτωση δε που δεν γίνει το τελευταίο θα πρέπει το δικαστήριο να ορίσει ειδικό επίτροπο. Και το πρόσωπο όμως το οποίο διορίζεται από τον δωρητή ή το διαθέτη ως διαχειριστής είναι ειδικός επίτροπος κατά την έννοια του νόμου και συνεπώς οι διατάξεις που ισχύουν για τον ειδικό επίτροπο εφαρμόζονται συμπληρωματικά και σε σχέση με το πρόσωπο αυτό. Το άνω άρθρο για τον αποκλεισμό των γονέων από τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων του ανηλίκου εφαρμόζεται όχι μόνο όταν ο δωρητής ή ο διαθέτης είναι τρίτο πρόσωπο, αλλά και όταν είναι ο ένας από τους γονείς. Στην περίπτωση αυτή ο άλλος γονέας θα αποκλειστεί από τη διαχείριση και τα περιουσιακά στοιχεία θα διαχειρίζεται το πρόσωπο που ορίστηκε από τον ίδιο το διαθέτη ή από το δικαστήριο. Η επιθυμία του διαθέτη προς τούτο δε χρειάζεται να εκφράζεται με ρητή δήλωση αλλά αρκεί να συνάγεται με σαφήνεια είτε από το δωρητήριο συμβόλαιο είτε από τη διάταξη τελευταίας βούλησης, όπως όταν θα οριστεί από το διαθέτη ή το δωρητή συγκεκριμένο πρόσωπο ως διαχειριστής της περιουσίας που αφήνει στο τέκνο, ο οποίος θα είναι ειδικός επίτροπος. Κριτήριο για τα ανωτέρω είναι το συμφέρον του ανηλίκου¹⁷. Στην προστασία του συμφέροντος του τέκνου αποσκοπεί και η ρύθμιση του άρθρου 1524 ΑΚ κατά το οποίο οι γονείς δεν μπορούν να προβαίνουν σε δωρεές από την περιουσία του τέκνου (με εξαίρεση τις δωρεές που επιβάλλονται από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας), καθώς και των άρθρων 1525-1529 ΑΚ.

4. Η εκπροσώπηση

- 11 **Εξώδικη εκπροσώπηση.** Στα πλαίσια της γονικής μέριμνας οι γονείς καταρτίζουν δικαιοπραξίες εκπροσωπώντας τον ανήλικο, πλην των περιπτώσεων στις οποίες απαιτείται κατάρτιση από τον ίδιο τον ανήλικο.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 135 ΑΚ ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος μπορεί ελεύθερα να διαθέτει ό,τι κερδίζει από την προσωπική του εργασία ή που του δόθηκε για να το χρησιμοποιεί ή να το διαθέτει ελεύθερα. Επίσης, κατά το άρθρο 136 ΑΚ, ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του μπορεί, με τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέ-

16. Γ. Κουμάντου, Οικογενειακό Δίκαιο, 1989, τόμος ΙΙ, σελ. 217.

17. Εφαθ 6870/1999 ΕλλΔνη 2001,753.

λειά του, να συνάψει σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενος. Αν δεν δίνεται η συναίνεση, αποφασίζει το δικαστήριο ύστερα από αίτηση του ανήλικου.

Κατάρτιση από τον ίδιο τον ανήλικο απαιτείται στις περιπτώσεις προσωποπαγών αυστηρώς δικαιοπραγιών, όπως η συναίνεση για γάμο (1350 ΑΚ) και η δήλωση αναγνώρισης εκτός γάμου τέκνου (1476 ΑΚ).

Οι γονείς δεν μπορούν να προβαίνουν, εκπροσωπώντας τον ανήλικο, σε δωρεές από την περιουσία του. Εξαιρούνται δωρεές που επιβάλλονται από ιδιαίτερο καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας (άρθρο 1524 ΚΠολΔ).

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 1526 του ΑΚ οι γονείς δεν μπορούν, χωρίς την άδεια του δικαστηρίου, να επιχειρήσουν στο όνομα του τέκνου τις πράξεις που απαγορεύονται και στον επίτροπο ανήλικου, ενώ κατά το άρθρο 1527 ΑΚ την κληρονομία που επάγεται στον ανήλικο την αποδέχονται με το ευεργέτημα της απογραφής. Οι πράξεις που ενεργήθηκαν κατά παράβαση των άρθρων 1024-1026 ΑΚ είναι άκυρες. Αν λόγω παράβασης της υποχρέωσης των γονέων προκλήθηκε ζημία στον ανήλικο, ευθύνονται έναντί του εις ολόκληρον (1531 ΑΚ). Σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων των γονέων, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο (1532 ΑΚ). Όταν πρόκειται για ιατρικές επεμβάσεις, τη συναίνεση δίνουν οι ασκούντες τη γονική μέριμνα γονείς, αν πρόκειται για ανήλικο μικρότερο των δέκα ετών. Σε κάθε άλλη περίπτωση υποστηρίζεται ότι τη συναίνεση δίνει ο ανήλικος, αν αυτό επιτρέπεται από την ωριμότητά του και την σημασία της επέμβασης. Αν πρόκειται περί κατεπείγουσας ανάγκης πρέπει να συναινέσουν οι γονείς ή αλλιώς ο εισαγγελέας (1534 ΑΚ), ο οποίος θα πρέπει να ενημερώνεται για το κατεπείγον ακόμα και από τους οικείους¹⁸.

Ευθύνη του ανήλικου από πταίσμα των γονέων κατά την εκπροσώπησή του. Σύμφωνα με μία άποψη ο ανήλικος δεν ευθύνεται έναντι τρίτων για αδικοπραξίες των νομίμων αντιπροσώπων του, υποστηρίζεται ωστόσο και η αντίθετη άποψη¹⁹. Για τυχόν συμβατικό πταίσμα των γονέων ευθύνεται ο ανήλικος, ο οποίος ωστόσο έχει δικαίωμα αναγωγής κατά των γονέων του²⁰.

Εκπροσώπηση ενώπιον των δικαστηρίων. Σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ. 1 του ΚΠολΔ, όσοι είναι ανίκανοι να παρίστανται στο δικαστήριο με το δικό τους όνομα, εκπροσωπούνται από τους νόμιμους αντιπροσώπους τους. Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 63 παρ. 1 όποιος έχει περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία (όπως ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο έτος της ηλικίας του σύμφωνα με το άρθρο 129 περ. 1 ΑΚ) μπορεί να παρίσταται στο δικαστήριο μόνο στις περιπτώσεις που έχει την

18. Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1510.

19. Βλ. για το θέμα αυτό Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1510.

20. Αγαλλοπούλου, ό.π.

ικανότητα για δικαιοπραξία (επομένως ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του και έχει συνάψει σύμβαση εργασίας μπορεί να παρίσταται στο δικαστήριο για διαφορές που αφορούν τη συγκεκριμένη σύμβαση εργασίας²¹. Επίσης κατά το άρθρο 137 του ΑΚ ο έγγαμος ανήλικος μπορεί να διεξάγει μόνος του κάθε δίκη σχετική με δικαιοπραξίες απαραίτητες για να συντηρεί ή να βελτιώνει την περιουσία του ή για να αντιμετωπίζει τις ανάγκες της προσωπικής του συντήρησης και εκπαίδευσης, καθώς και τις τρέχουσες ανάγκες της οικογένειάς του.

Επιπροσθέτως, κατά το άρθρο 742 του ΚΠολΔ, οι ανήλικοι που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έκτο έτος της ηλικίας τους έχουν την ικανότητα να παρίστανται στο δικαστήριο για υποθέσεις που αφορούν την προσωπική τους κατάσταση και να ασκούν κατά της απόφασης που εκδίδεται ένδικα μέσα και τριτανακοπή. Όταν παρίσταται ο ανήλικος, πρέπει να καλείται αυτός που τον εκπροσωπεί νόμιμα.

Β. Φορείς της γονικής μέριμνας

- 14 **Γενικά.** Η γονική μέριμνα, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, περιλαμβάνει και τη διοίκηση της περιουσίας και εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία, ασκείται από κοινού και από τους δύο γονείς²². Σε πολλές περιπτώσεις όμως μπορεί να ανατεθεί στον ένα από τους γονείς ή και σε τρίτο πρόσωπο. Έτσι υπάρχουν περιπτώσεις ανάθεσης από το δικαστήριο στον ένα από τους δύο γονείς μετά από συμφωνία τους, ή κατανομή της μεταξύ των γονέων ή ανάθεσή της σε τρίτο σε περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συμβίωσης, άσκηση μόνο από τη μητέρα σε περίπτωση εκτός γάμου τέκνου, από τον ένα γονέα σε περίπτωση παύσεως ως προς τον άλλο λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης καθώς και αδυναμίας του.

1. Τέκνα γεννημένα εντός γάμου ή κατά τη διάρκεια συμφώνου συμβίωσης

- 15 **Άσκηση της γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς.** Η γονική μέριμνα είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων, οι οποίοι την ασκούν από κοινού (άρθρο 1510 παρ. 1 εδ. 1 ΑΚ), εφόσον πρόκειται για τέκνα που γεννήθηκαν εντός γάμου ή κατά τη διάρκεια συμφώνου συμβίωσης, ή εντός τριακοσίων ημερών από τη λύση του γάμου ή τη λύση ή την ακύρωση του συμφώνου (άρθρο 11 Ν 4356/2015 – για το διάστημα πριν από τη θέση σε ισχύ του Ν 4356/2015, βλ. άρθρο 1 αριθ. 1 Ν 3719/2008). Στο ίδιο ως άνω άρθρο ορίζεται ότι οι διατάξεις για τη γονική μέριμνα των τέκνων που κατάγονται από γάμο εφαρμόζονται αναλόγως από την περίπτωση τέκνων γεννηθέντων

21. Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1510.

22. ΕφΑΘ 1664/2001 ΕλλΔνη 2002,1703.

εντός συμφώνου συμβίωσης ή εντός τριακοσίων ημερών από τη λύση ή την ακύρωσή του.

Καθένας από τους γονείς έχει αυτοτελές δικαίωμα άσκησης της γονικής μέριμνας²³.

Γονική μέριμνα και εφαρμογή του τεκμηρίου καταγωγής από το γάμο. Για τον προσδιορισμό των εχόντων τη γονική μέριμνα σημαντική είναι η λήψη υπόψιν του τεκμηρίου της καταγωγής από το γάμο. Σε περίπτωση που ο γάμος λύθηκε ή ακυρώθηκε, όμως το τέκνο γεννήθηκε εντός τριακοσίων ημερών από τη λύση ή την ακύρωση, τεκμαίρεται ότι το τέκνο έχει πατέρα το σύζυγο της μητέρας, συνεπώς η γονική μέριμνα ασκείται από κοινού και από τους δύο γονείς (άρθρο 1465 παρ. 1 ΑΚ). Αν μέσα στις τριακόσιες ημέρες από τη λύση ή την ακύρωση του γάμου γεννήθηκε τέκνο από γυναίκα που τέλεσε νέο γάμο, τεκμαίρεται ότι αυτό έχει πατέρα το δεύτερο σύζυγο, εκτός αν γίνει δεκτή αγωγή για προσβολή της πατρότητάς του, οπότε τεκμαίρεται ότι είναι τέκνο του πρώτου συζύγου (άρθρο 1466 ΑΚ).

Φορείς της γονικής μέριμνας σε περιπτώσεις ενδοσωματικής ή εξωσωματικής τεχνητής γονιμοποίησης. Σε περίπτωση τεχνητής γονιμοποίησης, η συγγένεια με τη μητέρα και συνεπώς η άσκηση από αυτή της γονικής μέριμνας συνάγεται από τη γέννηση του παιδιού. Η συγγένεια με τον πατέρα συνάγεται από το γάμο της μητέρας με αυτόν ή ιδρύεται με την εκούσια ή δικαστική αναγνώριση. Και στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται τα προαναφερθέντα τεκμήρια των άρθρων 1465 και 1466 ΑΚ.

Φορείς της γονικής μέριμνας σε περίπτωση παρένθετης μητρότητας. Στην περίπτωση παρένθετης μητρότητας, μητέρα του τέκνου τεκμαίρεται η γυναίκα στην οποία δόθηκε άδεια, μετά από αίτησή της, να μεταφερθούν γονιμοποιημένα ωάρια της στο σώμα άλλης γυναίκας, εφόσον αποδεικνύεται ότι η αιτούσα είναι ιατρικώς αδύνατο να κυοφορήσει και ότι η γυναίκα που προσφέρεται να κυοφορήσει είναι, ενόψει της κατάστασης της υγείας της, κατάλληλη για κυοφορία (άρθρα 1458, 1464 ΑΚ).

2. Θάνατος, κήρυξη σε αφάνεια ή έκπτωση του ενός γονέα

Θάνατος, αφάνεια ή έκπτωση του γονέα που ασκούσε από κοινού με τον άλλο τη γονική μέριμνα. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1510 ΑΚ σε περίπτωση θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης του ενός γονέα, οπότε παύει γι' αυτόν η γονική μέριμνα, αυτή ασκείται αποκλειστικά από τον άλλο.

Σε περίπτωση επανεμφάνισης αφάντου γονέα, αυτός μπορεί να αναλάβει και πάλι τη γονική μέριμνα, μετά από αίτηση στο δικαστήριο περί ανάκλησης της σχετικής απόφασης και άρσης της αφάνειας (άρθρα 42 ΑΚ, 783-784 ΚΠολΔ). Σε περίπτωση που στο μεταξύ ο άλλος σύζυγος πήρε διαζύγιο, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 1513 ΑΚ²⁴.

23. Π. Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρο 1510.

24. Β. Μπρακατσούλα, Οικογενειακό δικονομικό δίκαιο, 2015, σελ. 443.

- 20 **Θάνατος, αφάνεια ή έκπτωση του γονέα στον οποίο είχε ανατεθεί η γονική μέριμνα.** Αν ο γονέας, στον οποίο ανατέθηκε η άσκηση της γονικής μέριμνας με δικαστική απόφαση, πεθάνει, κηρυχθεί σε αφάνεια ή εκπέσει από τη γονική μέριμνα, η τελευταία ανήκει αποκλειστικά στον άλλο. Κατά μία άποψη η ανάθεση της γονικής μέριμνας γίνεται αυτόματα, χωρίς να χρειάζεται δικαστική απόφαση που να την αναθέτει σε αυτόν. Κατ' άλλη, ωστόσο, άποψη, απαιτείται δικαστική απόφαση με την οποία θα κρίνεται αν πράγματι ο άλλος γονέας είναι κατάλληλος για την άσκηση της γονικής μέριμνας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 1536 ΑΚ²⁵. Αντίθετα αν η γονική μέριμνα ανατέθηκε στον ένα γονέα όχι με δικαστική απόφαση αλλά με συμφωνία των γονέων, παύσει δε να είναι φορέας της ο ένας γονέας, ασκείται αυτομάτως από τον άλλο²⁶.

3. Αδυναμία του ενός γονέα να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία

- 21 **Ανικανότητα.** Ανίκανος για δικαιοπραξία γονέας είναι αυτός που βρίσκεται σε πλήρη δικαστική συμπαράσταση. (Περιορισμένως ικανό για δικαιοπραξία είναι το πρόσωπο που βρίσκεται σε μερική δικαστική συμπαράσταση ή σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση (άρθρο 129 περ. 2 και 3 ΑΚ) ή που συμπλήρωσε το δέκατο έτος της ηλικίας του.)
- 22 **Ανήλικος γονέας.** Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ασκείται και από τον ανήλικο γονέα (άρθρο 1510 παρ. 3 ΚΠολΔ). Από τη διατύπωση της εν λόγω διάταξης συνάγεται ότι δεν ασκείται από τον ανήλικο γονέα η διοίκηση της περιουσίας και η εκπροσώπηση του τέκνου σε υπόθεση, δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του.
- 23 **Επιγενόμενη ανικανότητα του γονέα στον οποίο είχε ανατεθεί η γονική μέριμνα.** Αν η άσκηση της γονικής μέριμνας είχε ανατεθεί με δικαστική απόφαση στον ένα γονέα ο οποίος στη συνέχεια δεν μπορεί να την ασκήσει για πραγματικούς λόγους ή γιατί κατέστη ανίκανος ή περιορισμένως ικανός για δικαιοπραξία, απαιτείται νέα δικαστική απόφαση, βάσει και της διάταξης του άρθρου 1536 ΑΚ, λόγω μεταβολής των συνθηκών, με την οποία θα ανατεθεί στον άλλο γονέα ή θα κατανεμηθεί μεταξύ των γονέων²⁷.
- 24 **Άρση των λόγων ανικανότητας άσκησης της γονικής μέριμνας.** Η αδυναμία άσκησης της γονικής μέριμνας για πραγματικούς λόγους μπορεί να είναι προσωρινή ή μακρόχρονη. Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για αναστολή της άσκησης της γονικής

25. Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρα 1513-1514.

26. Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, ό.π.

27. Αγαλλοπούλου σε Α. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, άρθρα 1513-1514.

μέριμνας από τον ένα γονέα και άσκησή της από τον άλλο. Αν ο λόγος αναστολής αρθεί, επανέρχεται η γονική μέριμνα²⁸.

4. Διαζύγιο, ακύρωση του γάμου ή διακοπή συμβίωσης

Σε περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συμβίωσης και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο. Υπάρχουν οι εξής εκδοχές:

- i) Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς
- ii) Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί και στους δύο γονείς από κοινού, εφόσον αυτοί συμφωνούν και για τη διαμονή του τέκνου
- iii) Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να κατανεμηθεί από το δικαστήριο μεταξύ των γονέων.

Αν η άσκηση της γονικής μέριμνας έχει κατανεμηθεί ανάμεσα στους γονείς, λόγω διάστασής τους, κατ' άρθρο 1514 ΑΚ και η επιμέλεια του ανηλίκου έχει ανατεθεί με δικαστική απόφαση στον έναν από τους γονείς, λ.χ. τη μητέρα, τότε αυτή έχει αρμοδιότητα να αποφασίζει για τα τρέχοντα και καθημερινά μόνο θέματα, τα σχετιζόμενα με την επιμέλεια του τέκνου και όχι για τα λοιπά (σοβαρά) θέματα, επί των οποίων η λήψη αποφάσεων εξακολουθεί να παραμένει στον πυρήνα της γονικής μέριμνας, γι' αυτό και είναι απαραίτητο, εφόσον η γονική μέριμνα ανήκει και στους δύο γονείς, να αποφασίσουν αυτοί από κοινού για τέτοια θέματα και αν διαφωνούν, θα αποφασίσει, κατ' άρθρο 1512 ΑΚ, το Δικαστήριο²⁹ (σχετικά με τα θέματα που εμπίπτουν στον πυρήνα της άσκησης της γονικής μέριμνας βλ. παρακάτω).

- iv) Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί από το δικαστήριο σε τρίτον (άρθρο 1513 παρ. 1 εδ. 3 ΑΚ).

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 2 του Ν 4356/2015 ΦΕΚ Α' 181/24.12.2015), αν το σύμφωνο συμβίωσης λυθεί ή ακυρωθεί, για την άσκηση της γονικής μέριμνας εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 1513 ΑΚ.

5. Τέκνο εκτός γάμου που έχει αναγνωρισθεί από τον πατέρα του

Από τη διάταξη του άρθρου 1515 ΑΚ προκύπτει ότι η γονική μέριμνα ανηλίκου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει εκτός γάμου των γονέων του, ανήκει στη μητέρα του (άρθρο 1515 παρ. 1 εδ. 1 ΑΚ).

Αν το τέκνο έχει αναγνωρισθεί εκουσίως από τον φυσικό του πατέρα, κατά τους όρους των άρθρων 1475-1476 ΑΚ, η γονική μέριμνα ασκείται αποκλειστικά από τη

28. Β. Μπρακατσούλα, Οικογενειακό δικονομικό δίκαιο, 2015, σελ. 443.

29. ΕφΑθ 1151/2008 ΕλλΔνη 2008,824, ΑΠ 1005/2006 ΕλλΔνη 2006,1352, ΜΠρΑθ 5602/2006 Δ 2006,1038 (παρ. Κ. Κουτσουλέλου, Κ. Μπέη).

μητέρα, μέχρι την αναγνώριση. Μετά από την αναγνώριση αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, ο οποίος όμως την ασκεί:

α) Αν υπάρχει συμφωνία των γονέων κατά το άρθρο 1513 ΑΚ (άρθρο 1515 παρ. 1 εδ. 2 ΑΚ)

β) Αυτοδικαίως, αν έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας λόγω θανάτου ή κηρύξεώς της σε αφάνεια ή λόγω εκπτώσεώς της κατ' άρθρο 1510 παρ. 3 ΑΚ, ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς (ανικανότητα ή περιορισμένη ικανότητά της για δικαιοπραξία) ή πραγματικούς λόγους (αποδημία της ή βαριά ασθένειά της), οπότε την αναπληρώνει ο ίδιος στην άσκησή της και

γ) σε κάθε άλλη περίπτωση με δικαστική απόφαση, η οποία εκδίδεται μετά από αίτηση του ιδίου του πατέρα, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου³⁰. Η δικαστική αυτή απόφαση μπορεί να αναθέτει την άσκηση της γονικής μέριμνας είτε αποκλειστικά στον εξ αναγνωρίσεως πατέρα, είτε από κοινού σε αυτόν και τη μητέρα, είτε να κατανέμει μεταξύ αυτών τις λειτουργίες της³¹.

Αν σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης αντιδίκησε ο πατέρας, δεν ασκεί αυτός τη γονική μέριμνα, ούτε αναπληρώνει τη μητέρα στην άσκησή της, εκτός αν υπάρχει συμφωνία των γονέων, κατά το άρθρο 1513 ΚΠολΔ. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, να αποφασίσει διαφορετικά με αίτηση του πατέρα, εφόσον έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων (άρθρο 1515 παρ. 3 ΚΠολΔ).

6. Υιοθεσία

- 27 Σε περίπτωση ανηλίκου που έχει υιοθετηθεί τη γονική μέριμνα αποκτά ο θετός γονέας ή, οι δύο σύζυγοι, οι οποίοι είναι οι θετοί γονείς (1561 ΑΚ).

Αφότου συντελεστεί η υιοθεσία, η γονική μέριμνα των γονέων υπό την οποία τυχόν τελούσε το τέκνο αντικαθίσταται αυτοδικαίως από τη γονική μέριμνα των θετών γονέων. Οι φυσικοί γονείς δεν έχουν ούτε δικαίωμα επικοινωνίας με το θετό τέκνο. Αν ένας από τους συζύγους υιοθετήσει το τέκνο του άλλου, τη γονική μέριμνα έχουν από κοινού και οι δύο σύζυγοι (άρθρο 1566 ΚΠολΔ).

Σε περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συμβίωσης των θετών γονέων, ισχύουν τα άρθρα 1513 και 1514 του ΑΚ (βλ. παραπάνω). Στην περίπτωση όμως που ο ένας σύζυγος έχει υιοθετήσει το παιδί του άλλου συζύγου, αν επέλθει διαζύγιο, ακύρωση του γάμου ή διακοπή της συμβίωσης, η άσκηση της γο-

30. ΜΠρΘεσ 10643/2011 Αρμ 2011,1166 (σημ. Α.Ν.Α.Λ.), ΧρΙΔ 2011,502 (παρ. Θ. Τροκανά).

31. ΜΠρΧαν 144/2008 ΝοΒ 2009,872.

νικής μέριμνας ανήκει αποκλειστικά στο φυσικό γονέα, εκτός αν το δικαστήριο αποφασίσει διαφορετικά λόγω συνδρομής σπουδαίου λόγου (άρθρο 1567 ΑΚ).

Σε περίπτωση παύσης κατά τη διάρκεια της ανηλικότητας του τέκνου, της γονικής μέριμνας του θετού ή των θετών γονέων, δεν επανέρχεται στους εξ αίματος γονείς, αλλά εφαρμόζονται οι περί επιτροπείας διατάξεις (άρθρο 1568 ΑΚ).

7. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας και πράξεις επιχειρούμενες από τον ένα γονέα

Λήψη απόφασης επί σοβαρών ζητημάτων. Στον πυρήνα της γονικής μέριμνας ανήκει η λήψη της απόφασης επί σοβαρών ζητημάτων, όπως ονοματοδοσία, επιλογή θρησκειύματος, σοβαρή χειρουργική επέμβαση, γι' αυτό και είναι απαραίτητο, εφόσον η γονική μέριμνα ανήκει και στους δύο γονείς, να αποφασίζουν αυτοί από κοινού για τα ζητήματα αυτά και αν διαφωνούν, τη διαφορά τους θα τη λύσει το Δικαστήριο³².

Πράξεις επιχειρούμενες από τον ένα γονέα. Σύμφωνα με το άρθρο 1516 παρ. 1 ΑΚ, ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας: 1. όταν πρόκειται για συνήθεις πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα, 2. όταν πρόκειται για λήψη δήλωσης της βούλησης, που είναι απευθυντέα προς το τέκνο³³.

Τρέχουσα διαχείριση. Ως τρέχουσα διαχείριση πρέπει να θεωρηθεί ιδίως, η εγγραφή στο σχολείο ή το φροντιστήριο, η επίσκεψη στο γιατρό και οι σχετικές πληρωμές, η πληρωμή ή είσπραξη τρεχουσών απαιτήσεων, όπως η πληρωμή δόσεων τρεχόντων χρεών, φόρων, εισπράξεις μισθωμάτων κ.ά. και γενικά στην έννοια υπάγεται κάθε πράξη διαχείρισης που κατά την κοινή αντίληψη των συναλλαγών, λόγω της σημαντικότητας των οικονομικών της συνεπειών, δεν θα πρέπει να αξιωθεί η από κοινού σύμπραξη και των δύο γονέων³⁴.

Στα πλαίσια όσων προαναφέρθηκαν, έχει κριθεί ότι άσκηση αγωγής ιδιωτικού σχολείου κατά γονέων τέκνου δεν στρέφεται και κατά των δύο γονέων που συναποφασισαν την εγγραφή του τέκνου στο ιδιωτικό σχολείο, ως ασκούντων από κοινού τη γονική μέριμνα επί του ανήλικου, αλλά μόνο ατομικά κατά του γονέα, ο οποίος ως συμβαλλόμενος πλέον ευθύνεται αποκλειστικά αυτός έναντι του σχολείου για την καταβολή των διδάκτρων και αυτός αποκλειστικά ενάγεται για την καταβολή τους από την επιχείρηση του σχολείου³⁵. Στην κατηγορία των πράξεων που μπορούν να

32. ΕφΑθ 4287/2005 ΕλλΔν 2006,201.

33. ΠΠρΒερ 149/1992 Αρμ 46,247.

34. ΕφΑθ 1664/2001 ΕλλΔν 2002,1703.

35. ΑΠ 120/2014 ΝοΒ 2014,1429.

επιχειρούνται από τον ένα γονέα κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, υπάγεται και η δυνατότητα πληροφόρησης του ενός γονέα περί των τραπεζικών λογαριασμών του τέκνου, αφού οι συνέπειες της απλής πληροφόρησης δεν έχουν οικονομική επίπτωση στην περιουσία του ανηλίκου. Συνεπώς, η Τράπεζα η οποία παρέχει πληροφορίες και αντίγραφα του λογαριασμού του τέκνου στον έναν μόνο από τους γονείς, χωρίς τη σύμπραξη του άλλου, δεν παραβιάζει το τραπεζικό απόρρητο, έστω και αν ο λογαριασμός του τέκνου είναι κοινός με τον άλλο γονέα³⁶.

Συγκεκριμένα για την υποβολή έγκλησης λόγω τέλεσης αξιόποινης πράξης υποστηρίζεται ότι αν το αδίκημα είναι αυτόφωρο μπορεί να γίνει η υποβολή της έγκλησης και από τον ένα μόνο γονέα. Κατά μία άποψη η υποβολή της έγκλησης μπορεί να γίνει από τον ένα γονέα και στην περίπτωση που υπάρχει κίνδυνος παρόδου της προθεσμίας για την άσκηση της. Εντούτοις υποστηρίζεται και ότι στην τελευταία αυτή περίπτωση απαιτείται υποβολή της και από τους δύο γονείς και μόνο σε περίπτωση διφωνίας ή αδράνειας αποφαινεται το δικαστήριο³⁷.

Γ. Κριτήρια ανάθεσης της γονικής μέριμνας

- 31 **Το συμφέρον του τέκνου.** Όπως και για τον τρόπο άσκησης της γονικής μέριμνας, έτσι και για την ανάθεσή της σε έναν από τους γονείς βασικό κριτήριο είναι το αληθινό συμφέρον του τέκνου, το οποίο είναι αόριστη νομική έννοια³⁸. Η ρύθμιση της γονικής μέριμνας γίνεται από το δικαστήριο με βάση το αληθινό συμφέρον του τέκνου, που αποσκοπεί στην ανάπτυξή του σε μία ανεξάρτητη και υπεύθυνη προσωπικότητα³⁹. Ως συμφέρον αυτού νοείται το σωματικό, υλικό, πνευματικό, ψυχικό, ηθικό και γενικότερα κάθε είδους συμφέρον. Το συμφέρον του τέκνου, εφόσον δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός από το νόμο, λαμβάνεται υπό ευρεία έννοια και για τη διαπίστωση της συνδρομής του εξετάζονται σε συνδυασμό και συνθετικά όλα τα επωφελή και πρόσφορα για το ανήλικο στοιχεία και περιστάσεις⁴⁰. Για τον προσδιορισμό του κρίσιμα στοιχεία είναι μεταξύ άλλων η καταλληλότητα των γονέων για την ανάληψη του έργου της διαπαιδαγώγησης και της περίθαλψης του ανηλίκου καθώς και οι δεσμοί του τελευταίου με τους γονείς και τους αδελφούς τους. Βάσει της ανωτέρω παραδοχής έχει επιλεγεί και η απευκταία λύση της μη συνοίκησης των αδελφών, εφόσον η εν λόγω ρύθμιση εξυπηρετεί το συμφέρον του ανήλικου τέκνου⁴¹.

36. ΕφΑθ 1664/2001 ΕλλΔνη 2002,1703.

37. Β. Μπρακατσούλα, Οικογενειακό Δικονομικό Δίκαιο, 2015, σελ. 441.

38. ΕφΙωαν 104/2011 ΕφΑΔ 2011,644.

39. ΑΠ 121/2011 ΕλλΔνη 2012,378.

40. ΕφΘεσ 1008/2008 Αρμ 2009,859 (σημ. Α.-Ν.Α.Λ.).

41. ΑΠ 121/2011 ΝοΒ 2011,728 (παρ. Η. Γιαννακόπουλου), 1304 (περίλ.), ΧρΙΔ 2011,670, Συνήγορος τ.85/2011,22.

Έχει κριθεί ότι η μικρή ηλικία του ανηλίκου τέκνου και το φύλο του δεν αποτελούν κυρίαρχο κατά νόμο στοιχείο για το προσδιορισμό του συμφέροντος του ανηλίκου αναφορικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας στον ένα ή τον άλλο από τους γονείς του, γιατί η άποψη ότι η γονική μέριμνα των μικρής ηλικίας τέκνων πρέπει να ανατίθεται στη μητέρα τους λόγω του ότι έχουν ανάγκη της μητρικής στοργής και ιδιαίτερων περιποιήσεων, εξακολουθεί να ισχύει, κατά τις νεότερες ιατρικές παιδαγωγικές και ψυχολογικές έρευνες, μόνο για τη νηπιακή ηλικία, για την οποία αναγνωρίζεται σαφής βιοκοινωνική υπεροχή στη μητέρα, ενώ για το μεταγενέστερο χρόνο αναγνωρίζεται ο σοβαρός ρόλος του πατέρα στην όλη διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων του τέκνου. Στη δικαστική συνεπώς κρίση καταλείπεται ευρύ πεδίο ώστε, αφού ληφθούν υπόψη όλες οι σχέσεις και οι περιστάσεις, να καταλήξει σε ρύθμιση τέτοια, που να εξυπηρετείται καλύτερα το συμφέρον του ανηλίκου τέκνου. Κρίσιμα προς τούτο στοιχεία είναι, μεταξύ άλλων, η καταλληλότητα του ή των γονέων για την ανάληψη του έργου της διαπαιδαγωγήσεως και της περιθάλψεως του ανηλίκου τέκνου και οι έως τότε δεσμοί του τέκνου με τους γονείς και αδελφούς του. Για το σκοπό τούτο λαμβάνεται υπόψη η προσωπικότητα και η παιδαγωγική καταλληλότητα του κάθε γονέα και συνεκτιμώνται οι συνθήκες κατοικίας και η οικονομική κατάσταση τούτων⁴². Για την ανάθεση της γονικής μέριμνας σε κάποιο γονέα λαμβάνεται επίσης υπόψη η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξής του και οι δεσμοί του με τρίτα πρόσωπα ή πράγματα. Για τη λήψη της απόφασης το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τους έως τότε δεσμούς του τέκνου με τους γονείς του, καθώς και τις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την επιμέλεια και τη διοίκηση της περιουσίας του⁴³.

Το συμφέρον του τέκνου, ως αόριστη νομική έννοια με αξιολογικό περιεχόμενο, εξειδικεύεται από το δικαστήριο της ουσίας. Γι' αυτό η κρίση του ως προς το αν, ενόψει των περιστάσεων που δέχθηκε, για την ύπαρξη των οποίων κρίνει ανέλεγκτα, εξυπηρετείται το συμφέρον του τέκνου, υπόκειται στον αναίρετικό έλεγχο⁴⁴.

Ισότητα μεταξύ των γονέων. Η σχετική απόφαση του δικαστηρίου περί ανάθεσης της επιμέλειας στον ένα γονέα πρέπει να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως και της περιουσίας, αλλά να στηρίζεται στις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές της ισότητας και της ισονομίας των φύλων και στα ατομικά δικαιώματα της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας και της ελευθερίας της θρησκευτικής

42. ΑΠ 121/2011 ΕλλΔν 2012,378, ΑΠ 952/2007 ΕλλΔν 2009,1666.

43. ΕφΘεσ 1008/2008 Αρμ 2009,859 (σημ. Α.-Ν.Α.Λ.).

44. ΑΠ 1218/2006 ΕλλΔν 2006,1352, ΧρΙΔ 2006,892, ΑΠ 1910/2005 ΝοΒ 2006,688, ΕλλΔν 2006,440, ΧρΙΔ 2006,706 (παρ. Θ. Παπαχρίστου).

συνειδήσεως, όπως οι σχετικοί περιορισμοί προβλέφθηκαν ρητά στο άρθρο 1511 παρ. 2 εδ. β του ΑΚ⁴⁵.

Σε περίπτωση διαζυγίου ή διακοπής της συμβίωσης, η λήψη από το δικαστή υπόψη του συμφέροντος του τέκνου ισχύει ανεξάρτητα από την υπαιτιότητα των γονέων ως προς το διαζύγιο ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης, εκτός εάν η συμπεριφορά του υπαίτιου έχει επιδράσει και στην άσκηση της γονικής μέριμνας - επιμέλειας, ώστε να ανακύπτει αντίθεση στο συμφέρον του τέκνου, λόγω της έκτασης και της βαρύτητας της συμπεριφοράς του αυτής ως δηλωτικής της δομής του χαρακτήρα του και της εν γένει προσωπικότητάς του, έτσι ώστε και έναντι του τέκνου να αναμένεται από αυτόν η τήρηση της ίδιας συμπεριφοράς⁴⁶.

- 33 **Λήψη υπόψη της γνώμης του τέκνου.** Επισημαίνεται στο σημείο αυτό η λήψη υπόψη της γνώμης του τέκνου στην οποιαδήποτε απόφαση του δικαστηρίου. Προς την κατεύθυνση αυτή η νομολογία έχει τα τελευταία χρόνια την τάση να εγκαταλείπει τη διστακτικότητα με την οποία αντιμετώπιζε τη γνώμη του ανηλίκου ως προς τα θέματα της ανάθεσης της γονικής μέριμνας στον ένα ή τον άλλο γονέα⁴⁷. Ως αποτέλεσμα της τάσης αυτής, ουσιώδους σημασίας είναι η επισημαινόμενη στο νόμο ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού του τέκνου προς τον ένα από τους γονείς του και η περί αυτού ρητώς εκπεφρασμένη προτίμησή του, την οποία συνεκτιμά το Δικαστήριο ύστερα από τη στάθμιση του βαθμού της ωριμότητάς του. Με δεδομένη την ύπαρξη του ευλόγου δεσμού του τέκνου προς τον συγκεκριμένο γονέα, αυτός θεωρείται ότι έχει τη δυνατότητα αποτελεσματικότερης διαπαιδαγώγησης προς όφελος του ανηλίκου και επομένως ότι είναι ο πλέον κατάλληλος για την επιμέλειά του, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι ο ιδιαίτερος αυτός δεσμός του τέκνου προς τον ένα από τους γονείς του έχει αναπτυχθεί φυσιολογικά και αβίαστα ως ψυχική στάση, η οποία είναι προϊόν της ελεύθερης και ανεπηρέαστης επιλογής του ανηλίκου που έχει στοιχειώδη ικανότητα διακρίσεως⁴⁸. Επίσης αν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι το ανήλικο είναι ψυχολογικά προσκολλημένο προς τον ένα από τους γονείς του, ανεξάρτητα με το πώς αυτός ο ψυχολογικός δεσμός επιτεύχθηκε, εφόσον ο γονέας αυτός είναι αντικειμενικά σε θέση να του προσφέρει παρόμοια προστασία όπως και ο άλλος, το Δικαστήριο θα πρέπει να σεβαστεί την επιθυμία του ανηλίκου⁴⁹. Τέλος έχει κριθεί και ότι η εκούσια και δικαιολογημένη φυγή του πνευματικά υγιούς εφηβικής ή μετεφηβικής ηλικίας τέκνου από το γονέα που ασκεί τη γονική του μέριμνα και η μετάβασή του στον άλλο

45. ΜΠρΘεσ 17116/2008 Αρμ 2008,1353 (σημ. Α.-Ν.Α.Λ.). ΑΠ 121/2011 ΕλλΔν 2012,378.

46. ΑΠ 1218/2006 ΕλλΔν 2006,1352, ΧρΙΔ 2006,892, ΑΠ 1910/2005 ΝοΒ 2006,688, ΕλλΔν 2006,440, ΧρΙΔ 2006,706 (παρ. Θ. Παπαχρίστου).

47. Βλ. σχετ. Η. Κουτσούκου, Η νομική προστασία του παιδιού στην Ελλάδα, σελ. 108 επ..

48. ΕφΑΘ 1151/2008 ΕλλΔν 2008,824.

49. ΕφΑΘ 7352/2002 ΕλλΔν 2003,205.

γονέα αποτελεί έμπρακτη απόδειξη της ανατροφής του εκ της ανηλικότητας συναγομένου τεκμηρίου ανωριμότητάς του⁵⁰.

Στην παλαιότερη κυρίως νομολογία, αντίθετα, δεν είχε μεγάλη βαρύτητα η γνώμη του ανηλίκου. Παρά τη ρητή διατύπωση της διάταξης του άρθρου 1511 παρ. 3 του ΑΚ, ότι η γνώμη του τέκνου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, ανάλογα με την ωριμότητά του, πριν από τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης που αφορά τη γονική μέριμνα, εφόσον πρόκειται για το συμφέρον του τέκνου, έχει υποστηριχθεί και ότι η εκφρασθείσα γνώμη του τέκνου δεν αποτελεί, χωρίς άλλο, αποφασιστικό παράγοντα με ιδιαίτερη βαρύτητα, διότι πολλάκις η θέληση του ανηλίκου είναι αποτέλεσμα επηρεασμού και πρόσκαιρη, και δεν σημαίνει ότι εξυπηρετεί πράγματι το συμφέρον του⁵¹. Επίσης σε απόφαση περί ανάθεσης της επιμέλειας στον ένα γονέα και αφαίρεσης από τον άλλο έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το δικαστήριο στην προκείμενη περίπτωση πρέπει να αποβλέπει στο καλώς εννοούμενο συμφέρον του ανηλίκου σύμφωνα με τα ανωτέρω και να αψηφά προ του συμφέροντος αυτού τις συμπάθειες του ανηλίκου προς τον ένα ή τον άλλο γονέα και τις ικεσίες του ενός ή του άλλου γονέως⁵².

Με την απόφαση με την οποία ανατίθεται η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου στον ένα γονέα, διατάσσεται αυτεπαγγέλτως και η απόδοση ή παράδοση του τέκνου σ' αυτόν και η απόφαση εκτελείται κατά τις διατάξεις του άρθρου 950 του ΚΠολΔ. Κατά την παρ. 1 του άρθρου 950 του ΚΠολΔ με την απόφαση με την οποία διατάζεται η απόδοση ή παράδοση τέκνου καταδικάζεται ο γονέας που έχει το τέκνο να εκτελέσει αυτή την πράξη και με την ίδια απόφαση, για την περίπτωση που δεν την εκτελέσει, απαγγέλλεται αυτεπαγγέλτως χρηματική ποινή έως εκατό χιλιάδες ευρώ υπέρ του αιτούντος την απόδοση ή παράδοση και σε προσωπική κράτηση έως ένα έτος. Αν το τέκνο δεν βρεθεί, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 861 έως 866 (όρκος).

Δ. Αφαίρεση, έκπτωση και παύση της γονικής μέριμνας

1. Αφαίρεση

α. Γενικά

Η υποχρέωση των γονέων. Κατά τη διάταξη του άρθρου 1531 ΑΚ οι γονείς, κατά 34 την άσκηση της γονικής μέριμνας, έχουν υποχρέωση να δείχνουν την επιμέλεια που δείχνουν και στις δικές τους υποθέσεις. Αν ζημία που προκλήθηκε οφείλεται σε παράβαση υποχρέωσης και των δύο γονέων, οι γονείς ευθύνονται εις ολόκληρον.

50. ΜΠρΚατερ 1221/2004 Αρμ 2005,368.

51. ΑΠ 2130/2007 ΕλλΔνη 2008,403, Δ 2008,395 (παρ. Κ. Μπέη), ΧρΙΔ 2008,802, Συνήγορος τ. 66/2008,21.

52. ΕφΘεσ 1284/2008 Αρμ 2009,250.

ISBN: 978-960-562-573-3

15751